

Araştırma Teknikleri - 6

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

- **Veri tanımı ve sınıflandırmaları**
- **Anket**
- **Mülakat**

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Veri-Data:

- Veriler, belli konudaki gerçeklerin sembolik ifadeleridir.
- Veriler, işlenmemiş kanıtlardır; ekonomik bir değere dönüşmemiş ve insan davranışları üzerinde etkisi olmayan dayanaklardır.
- Araştırmada veriler araştırma amacını gerçekleştirmek için gerekli olan kanıtlardır. Araştırma planlanırken nasıl toplanacağı ve nereden bulunacağı saptanır.
- Veri duyu organlarına bağlı olarak elde edilir; verilerin bazı araçlarla elde edilmesi bu durumu değiştirmez. Bu yüzden veriler gözlenen ve kaydedilen şeylerdir denebilir' (Balcı, 2010, S.145).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Veri-Data Sınıflandırması:

- **Olgusal Veriler:** Kişisel yargı ve yanlılıktan uzak olan şeylerin bilgisi niteliğindedir. Bu tür veriler herkesin üzerinde anlaşabildiği tipte, gözlenebilir türde ölçüleri olan gerçeklerdir. Örn. Yaş, Cinsiyet, Ağırlık, Boy.
- **Yargısal Veriler:** Kişisel yargı ve yoruma dayalı, sübjektif türden verilerdir. Psikolojik ve sosyolojik pek çok türden veri bu kapsamdadır. Örn. Başarı, Yetenek, kişilik, ilgi, görüş ve tutum yargısal verilerdir.
- **Birincil Veriler:** Orijinal verilerdir. Kaynağın araştırılan konuya fiziki olarak en yakın olduğu durumlarda elde edilir. Araştırmacı veriyi doğrudan kaynağından temin eder.
- **İkincil Veriler:** Orijinal olmayan verilerdir. Veri kaynakları birincil verilere dayalı olarak oluşturulmuştur. Bir araştırma raporu ya da tez birincil kaynaktır. Ancak araştırmaların özetlendiği kitap ikincil kaynak olur. Aslolan ikincil değil birincil kaynaklara ulaşmaktır (Balcı, 2010, s.145).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Anket:

- Anket, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak, bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltilmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (Armağan, 1983 aktaran Balcı, 2010, s.146).
- Anketler, sosyal bilimlerde gözlemleri standartlaştırmak üzere başvurulan araçlardan biridir.
- Anketler kaynak kişilerin doğrudan okuyup cevaplayacakları bir soru cetveli kullanarak gözlemde bulunma araçlarıdır ve dolayısıyla da kaynak kişilerin okur-yazar olmalarını gerektirir. Bu yüzden anketler yazılı veri toplama aracı olarak tanımlanmışlardır (Balcı, 2010, s.146).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Anketlerde Sorular:

- Anketle bilgi toplama da, insanlardan gerekli bilgileri sorularla toplama yolunu benimser.
- Soru listesinin açık ve anlaşılır olmasının yanında herkes tarafından aynı şekilde anlaşılmasını temin edecek sözcüklerin seçimi de oldukça önemlidir (Balci, 2010, s.146).
- Anket soruları 4 şekilde sınıflandırılabilir:
 - **Olgusal sorular:** Bir anketin uygulanacağı kişilerin yaş-egitim düzeyi-gelir düzeyi-medeni durum-cinsiyet-doğum yeri-dini-mesleği gibi verilere ulaşmayı hedefleyen sorulardır.
 - **Davranış soruları:** Bu sorular kaynak kişilerin kişisel ve toplumsal etkinlikleri, yapıp etmeleri ile ilgilidirler. Örneğin, kaynak kişilerin oy davranışları-bireysel alışkanlıkları-tüketim harcamaları-tasarruf eğilimleri-kültür ve eğlence modelleri (okudukları gazete-dergi), aile, grup ve çevre ilişkileri vb. konulardaki sorulardan oluşur (Balci, 2010, s.146-7).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Anketlerde Sorular:

■ Anket soruları 4 şekilde sınıflandırılabilir:

■ **Tutum ve inanç-kanı soruları:**

■ Kanı ya da görüş soruları bir kimsenin belli bir anda ve belli bir konuda ne düşündüğünü ya da ne duyduğunu saptamaya dönük sorulardır.

■ Tutum soruları, kişilerin uzun süreli yaşam deneyimleri ve yetiştirme süreçleri içinde kazandıkları temel kişilik eğilimlerini yakalama amacıyla yapılır. Örn. Bu konuda ne kadar güçlü duygulara sahipsiniz? Bu işi ne denli sevdiniz?

■ **Bilgi soruları:** Kaynak kişilerin belli bir konuda ne bildikleri, bu bilgileri en ölçüde bildikleri, hangi kanaldan ve ilk kez ne zaman öğrendikleri vs. ortaya çıkarılmak istendiğinde bu soruların sorulması uygundur. Örn. Sizce bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu en önemli sorun nedir? (Balcı, 2010, s.147).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Anketlerde Sorular:

- **Soruların ifadelendirilmeleri ve yapısı:** Soruların yapılandırılmasında aşağıdaki noktalara uyulmalıdır:
 - Sorular kısa ve basit olmalıdır. Çünkü karmaşık ve uzun sorular yanlış anlaşılabilir.
 - Sorulardaki anahtar fikirler soruların sonuna konmalıdır. Bu yüzden sorularda nitelik durumu ve koşullu durumlar önce gelmelidir.
 - Sorular olabildiğince kaynak kişinin işini kolaylaştırıcı nitelikte olmalıdır
 - Sorular alternatifleri açıkça göstermelidir. Örneğin, 31 Mart yerel seçimlerinde Ankara BŞB başkan adaylarından Mehmet Özhaseki'ye mi yoksa diğer adaylara mı oy vereceksiniz? Yanlış bir soru formatıdır. Olması gereken 31 Mart yerel seçimlerinde aşağıda sayılan Ankara BŞB başkan adaylarından hangisine oy vereceksiniz?

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Anketlerde Sorular:

- **Soruların ifadelendirilmeleri ve yapısı:** Soruların yapılandırılmasında aşağıdaki noktalara uyulmalıdır:
 - Kimi soruların sorulması önceden ön bir sorunun sorulmasına bağlı olabilir. Örn. Geçen yerel seçimde kime oy verdiniz? Sorusundan önce geçen seçimde oy kullanıp kullanmadığı sorulmalıdır. Kullandıysa... şeklinde soruya yönlendirilmelidir.
 - İki konulu sorular (double barreled) da kaçınılması gereken sorulardır. Çünkü iki konuya tek cevap beklenir. Oysa kaynak kişi bu konulardan birine katılıp, birine katılmayabilir (Balcı, 2010, s.148-9).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Anketlerde Sorular:

■ Cevap kategorileri ve kodlama:

- Sorulara karşı kaynak kişilerin tepkilerinin biçimleri açık-uçlu/serbest tepki ya da kapalı uçlu/yapılı alternatif sorular biçiminde olabilir:

- **Açık uçlu sorular:** Kaynak kişilere bir sınırlama olmadan cevap verme imkanı sağlar. Genellikle bilgi ve sondaj soruları açık uçlu olarak ifade edilirler. Daha sonra belli kategorizasyonlarla kodlanmaları gerekir. Yazılı olarak ya da görüşme sırasında sözel olarak verilebilir. (Diğer varsa belirtiniz.....)

- **Kapalı uçlu sorular:** En az iki cevaplı alternatif sunarlar; yanıtlayıcı bunlardan pozisyonuna uygun olanı seçer. Kapalı uçlu sorularda soruya cevap olan kategoriler çoğu kere, önceden belirlenmiş süreksiz kategorik değişkenlerden oluşur. Biçimleri SINIFLAMALI, SIRALAMALI, EŞİT ARALIKLI ya da ORANLI olmasına göre tayin edilir (Balcı, 2010, s.149). Kapalı uçlu sorularda cevap kategorilerinin yazılmasında temel kural, tüm olası cevap kategorilerinin açık bir biçimde verilmesidir. Soruları cevaplama araçları (bir rakamın daire içine alınması, bir kutucuğa “X” ya da “v” işaretinin konması gibi) açıkça görülür olmalıdır (Balcı, 2010, s.150).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

- Anketlerde Sorular:

- Cevap kategorileri ve kodlama:

- Kapalı uçlu sorular:

- **SINIFLAMALI değişkenler:** Bunlar bir değişkenin çeşitli kategorilerine ilişkin ve birbirinden bağımsız seçenekler arasından bir ya da bir kaçının seçilmesini isteyerek cevapları bu seçeneklere göre kategorilere ayıran sistemli sorulardır. Örn. Cinsiyet: Kadın Erkek Uygun olan kutuyu işaretleyiniz (Balcı, 2010, s.151).
 - **SIRALAMALI değişkenler:** Görüş ya da tutumları ölçmeye çalışan anketlerin çoğu maddeleri sıralamaları değişkenlerden oluşur. Genellikle öznel nitelikli olup araştırmacı tarafından tanımlanır. Örnek: Kesinlikle katılıyorum-Katılıyorum-Ne katılıyorum ne katılmıyorum-Katılmıyorum-Kesinlikle Katılmıyorum **ya da** derse ilişkin memnuniyetinizi 1'den 10'a kadar puanlayın. Ya da bir başka yöntem de seçenekleri belirleyip 1 en önemli 5 en önemsiz şekilde sıralamalarını istemektir (Balcı,2010,s.152-3).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Anketlerde Sorular:

■ Cevap kategorileri ve kodlama:

■ Kapalı uçlu sorular:

- **ARALIKLI değişkenler:** Aralıklı ölçekler sürekli değişkenlerden elde edildiğinden doğaldır ki çok sayıda cevap kategorileri olacaktır. Ancak pratik nedenlerle bir araştırmacının tüm kategorilere ilgi göstermesi beklenemez. Diğer bir anlatımla çok sayıda kategori belirli yerden kesilerek kalanlar alınır. Bunun avantajı bir kaynak kişinin gerçek gerçek değer vermeye istekli değilse, yaklaşık bir değer vermeye yanaşması olabilir. Örn. Yaş ve Gelir (Balcı, 2010, s.155).
- **Kodlama** anketler doldurulduktan sonra yapılan işlemlerdir. Bunu SPSS programının uygulamasında göreceğiz.

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Anketlerde Sorular:

■ Anket Sorularının Sıralanması:

- Anketin başlangıçta kolay sorularla başlaması kaynak kişiye işi başarabileceği güvenini vereceğinden önemlidir.
- Kapalı uçlu soruların da başlarda yer alması uygundur.
- Bu yüzden de anketlerin kolay-cevaplanır özgeçmiş maddeleri yaş, medeni durum, eğitim vs. ile başlaması ortak bir uygulamadır.
- Ankette soruların dizilişinde konu olarak ilgili sorular bir arada belirli bölümlerde toplanmalıdır.
- Konular arasında açık ve anlamlı geçişler önemlidir. Her konunun amaca ilgisi açık olmalıdır. Geçiş ifade ve sözcükleri bir konunun bittiğini ve yenisinin başladığını gösterebilmelidir (Balcı, 2010, s.160-1).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Anketlerde Sorular:

■ Anket Sorularının Sıralanması:

- Bir konudaki soruların dizilişinde 2 ilkeye dayanılır:
 - Genel sorulara ilkin yer verilir ve onları spesifik ve ayrıntılı sorular izler.
 - Sorular arasındaki olası ilişkilerin etkilendiği konteks-bağlam ya da soru sırasından kaçınılmalıdır. Örneğin sendikalara karşı tutumları ölçen bir sorudan önce kalkıp grevlerle ilgili bir soru sorulmaması gerekir.
- Sorularla ilgili **pilot inceleme** belirli görüşmecilerle yapılarak soruların yanıtlanabilirliği, anlamlılığı, içeriği, yanıtların beklentileri karşılaması vb. birçok konu değerlendirilerek ankete nihai hali verilebilir. Pilot uygulaması yapılan ankete nihai hali verildikten sonra **ön deneme** ile anket örnekleme uygun kişilere yapılarak ankette elde edilen sonuçlar ve anket uygulama sürecinde elde edilen deneyimler ışığında ankete son hali verilir (Balcı, 2010, s.161-2).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

- **Anketlerde Sorular:**
- **Ankette Kapak Mektubu'nda Yer Alması Gereken Bilgiler Şunlardır:**
 - Araştırmacının kimliği
 - Araştırmanın amacı
 - Motive edici-güdüleyici öğeler
 - Anketin doldurulma yönergesi
- **Anketlerin uygulanması:**
 - Gruba uygulanması
 - Posta yoluyla uygulanması
- **Anketlerin geri dönüş oranları:**
 - Anketlere %80 oranında geri dönüş sağlanmalıdır (Balcı, 2010, s.162-3).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Mülakat:

- Mülakat kaynak kişinin ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak üzere iki kişi arasında serbest bilgi değişimini sağlayan sosyal ortamı yaratmak için düzenlenir.
- Bir mülakat çalışması şu temel iki amacı güder:
 - Kaynak kişiyi tam ve doğru cevap verme konusunda güdülemek
 - Kaynak kişinin sosyal isteklilik, uyum gibi kaynaklardan gelen yanlılıklarını bertaraf etmek.

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Mülakat:

■ Mülakatın Planlanması:

■ Hazırlama: Şu etkinliklerden oluşur:

- Mülakatın özel amaçlarının kararlaştırılması
- Amaçlara ulaştırıcı mülakat yöntemlerinin kararlaştırılması
- Aday hakkında bilinenler konusunda mülakatçının kendisini bilgili kılması.

■ Düzenleme: Mülakat ortamının fiziksel ve sosyal olarak düzenlenmesi gerekir. Bunun için:

- Mülakat ortamı özel ve rahat olmalıdır.
- Adayın olduğu kadar mülakatçının mülakata zihinsel olarak hazırlanması gerekir.

■ Mülakatın Yönetimi: Şunlara özen gösterilmelidir:

- Mülakatçı adaylara karşı saygıyla yaklaşmalı ve bunu göstermelidir.
- Sorular adayları konuşmaya teşvik eder nitelikte sorulmalıdır.
- Aday dikkatlice, mümkünse yansıtıcı olarak dinlenmelidir.

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Mülakat:

■ Mülakatın Planlanması:

■ Kapanış: Şunlar yapılmalıdır:

- Mülakatçı mülakatın bittiğini gösteren basit işaretler yapmalıdır.
- Mülakata tabi tutulan adaya bundan sonraki etkinlikler için ipuçları verilebilir.

■ Değerlendirme: Şu etkinlikler yerine getirilir:

- Mülakatçı adayı ayrıntılar kafasında taze ve canlı iken derhal değerlendirmelidir.
- Mülakatçı her zaman kendini değerlendirmeyi unutmamalıdır.
- Mülakat yapmak bir sanattır ve uygulama yapılarak geliştirilebilir.
- Mülakatçı yüz yüze ilişkinin neden olacağı tuzakların farkında olmalıdır (Balcı, 2010 s.165).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Mülakat:

■ Mülakat Türleri:

- **Planlı-Derinliğine ya da Eylem Mülakat:** Yarı yapılandırılmış olup temel alanlarda önceden geliştirilmiş sorular kullanılır. Tipik konu alanları arasında ev yaşamı, eğitim, önceki iş tecrübesi, iş alanında karşılaşılan sorunlar vb.
- **Tam yapılandırılmış-kalıplaştırılmış mülakat:** Ayrıntılı bir anket içerir ve ona sadık kalınarak anket çalışmasına yakın bir görüşme gerçekleştirilir.
- **Stres mülakat:** Mülakatçının adaya karşı düşmanca bir rol üstlendiği türdür. Mülakatçı adayı baskıcı bir ortama koymaya çalışır ve bu ortamda adayın tepkilerini kaydeder (Balcı, 2010, s.165).

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Mülakat:

■ Mülakatın Yapılması (Balcı, 2010, s.166-170):

- Mülakatta geçerli ve tam veri-data toplayabilmek için sürecin irdelenmesi gerekir. Süreç şunları içerir: Kaynak kişinin soruları anlaması, cevap alternatiflerini anlaması, istenen bilgi tabanına girilebilirlik ve kaynak kişinin gerekli gayreti gösterebilmesi için güdülenmesi Bu kapsamda mülakat tekniğinin kullanımında dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

- **Örneklem:** Mülakatın başarısı büyük oranda doğru bir örneklem seçimine bağlıdır.
- **Dostça bir ortam yaratma:** Kaynak kişi ile iş birliğine dayalı bir sohbet ortamı yaratılması mülakatın başlangıcındaki ses tonu da dahil olmak üzere ilk izlenimin olumlu oluşması bakımından oldukça önemlidir. Araştırmacı olarak kendisini tanıtmak, sorumlu kurumu tanımlamak ve ilgi çeken bir şekilde genel araştırma konusunu vermektir.

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

■ Mülakat:

- **Mülakatın Yapılması** (Balcı, 2010, s.166-170):
 - Bu kapsamda mülakat tekniğinin kullanımında dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:
 - **Cevapların kaydedilmesi:** Cevapların kaydedilmesinde iki yol vardır:
 - Kapalı uçlu sorularda cevaplar işaretlenerek bu sağlanabilir.
 - Açık uçlu sorularda araştırmacı kelimesi kelimesine kayıt alabilmelidir. Ses kaydı yöntemi tercih edilmelidir. Görüşmeci onay verilmiyorsa not tutulmalıdır.
 - **Yanlılıktan kaçınma:** Mülakatı yapanların kendi tutumları yanında beklentileri de verilerin yanlı olmasına neden olabilir. Ayrıca kaynak kişinin mülakatı yapana ilişkin yaş, cinsiyet, ırk vb. özelliklerini algılaması cevaplarının yanlı olmasına neden olmaktadır.

VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

BİRAZ DA GÜLELİM :D

Kaynakça

- Balcı, A. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. 8. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.